

8. Формування широкої кваліфікації робітників. Вклад ПТО у розвиток трудового потенціалу ХХІ століття. Зб. мат., підгот. у рамках реалізації укр.-нім. проекту «Підтримка реформи професійно-технічної освіти в Україні». – К., 2009. – 168 с.

Розглядаються основні тенденції розвитку сучасного ресторанного господарства в Україні. Виокремлюються проблеми та недоліки фахової підготовки кваліфікованих робітників у професійно-технічних навчальних закладах для підприємств зазначеної галузі. Визначаються основні напрями для кореляції дій роботодавців і педагогічних колективів з метою забезпечення якісної підготовки майстрів ресторанного обслуговування. Окреслено умови реалізації випереджального принципу професійного навчання майстрів ресторанного обслуговування.

Ключові слова: майстри ресторанного обслуговування, фахова підготовка, професійно-технічний навчальний заклад, професійна компетентність.

Козак А. Р. Анализ проблем подготовки мастеров ресторанного обслуживания.

Рассматриваются основные тенденции развития современного ресторанного хозяйства в Украине. Выделяются проблемы и недостатки профессиональной подготовки квалифицированных рабочих в профессионально-технических учебных заведениях для предприятий данной отрасли. Определяются основные направления для корреляции действий работодателей и педагогических коллективов с целью обеспечения качественной подготовки мастеров ресторанного обслуживания. Выявлены условия, при которых возможна реализация принципа опережающего профессионального обучения мастеров ресторанного обслуживания.

Ключевые слова: мастера ресторанного обслуживания, профессиональная подготовка, профессионально-техническое учебное заведение, профессиональная компетентность.

Kozak A. Analysis of the problems of training of the masters of catering services.

Examines the main trends in the restaurant business in Ukraine. Highlights and problems of professional training of skilled workers in vocational training institutions for enterprises in the industry. Basic ways to correlate the actions of employers and teaching staff to ensure quality training of the masters of catering services. Identified the conditions under which a possible implementation of the principle of prior professional training masters of catering services.

Keywords: masters of catering services, vocational training, vocational-technical schools, professional competently.

*Рецензент: член-корреспондент НАПН України, доктор педагогічних наук,
професор В.О.Радкевич*

УДК 378.14 [371. 382.331.23]

Козяк М. М.

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ У ГАЛУЗІ ОХОРОНИ ПРАЦІ

Постановка проблеми. Розвиток економіки нашої держави можливий за рахунок злагодженого, успішного функціонування усіх галузей народного господарства. Особлива увага у такому ракурсі приділяється розвитку промислового потенціалу країни. Не є секретом, що передумовою нарощування промислового виробництва є відповідна політика держави, а також наявність висококваліфікованих інженерно-технічних кадрів. Враховуючи реформаційні процеси в Україні, що проходять у напрямі економічного, соціального та промислового розвитку, надзвичайно гостро постає питання підготовки сучасного, конкурентоздатного, політехнічно-підготовленого інженера.

При підготовці фахівця технічної галузі неодмінно потрібно враховувати сучасні світові тенденції, а саме: інформатизацію усіх процесів та пріоритет здоров'я людини й комплексну безпеку виробничого процесу. Так як майбутній інженер у більшості випадків є керівником виробничого процесу, питання гарантування безпеки у його трудовій діяльності вимагає як найбільшої уваги. Сучасна практика професійної підготовки майбутніх інженерів у напрямі формування компетенцій створення безпечних і нешкідливих умов праці здійснюється шляхом вивчення дисциплін «Основи охорони праці» та «Охорона праці в галузі». Безумовно, що вивчення цих

дисциплін є зрозумілим та обґрунтованим кроком, однак їх практична реалізація має ряд проблем, що полягають у невідповідності їх змісту та принципів викладання до вимог, які ставляться перед сучасним інженером.

Аналіз останніх наукових досліджень. Різноманітні аспекти підготовки фахівців технічної галузі полінаправлено відображені в працях Р. Беланова, Ю. Васильєва, Г. Воронка, В. Гапоненка, А. Дьоміна, А. Кочубей, В. Красильнікова, П. Лузана, М. Москвіна, П. Олійника, С. Подолянчука, В. Сидоренка, В. Скакуна, Д. Тхоржевського, В. Шахова. Більшість із зазначених вчених розглядали питання загальнотехнічної, графічної, конструкторської, підприємницької підготовки, її професійного спрямування та гуманітаризації. У контексті нашого дослідження не визначеними є питання виробничої безпеки, попередження травматизму – охорони праці. Однак є і ряд виключень, так, наприклад, В. Попов та О. Богатов визначають надзвичайно високу роль охорони праці як елемента професійної підготовки інженера-механіка автотранспорту. Близькими за змістом є дослідження Е. Абільтарової, а саме педагог визначає методичні підходи до вивчення охорони праці майбутніми інженерами-педагогами [1]. Крім того, дослідниця визначила змістове наповнення курсів «Основи охорони праці» та «Охорона праці в галузі». Виокремлюючи деякі компоненти підготовки фахівців технічної галузі із досліджень вище згаданих вчених стає очевидним, що окремі різнонаправлені наукові пошуки усе-таки здійснювались. Однак проблема підготовки інженерів у галузі охорони праці стоїть досить гостро й залишається вивченою недостатньо.

Метою статті є визначення основних проблем сучасної системи підготовки майбутніх інженерів у контексті вивчення охорони праці.

Виклад основного матеріалу. Тенденції інтенсивного технологічного розвитку усіх галузей народної економіки зумовлює збільшення кількості травмонебезпечних факторів, що, в свою чергу, відображається на зміні статистики травматизму у нашій державі. Збільшення травматизму спостерігається на підприємствах таких галузей промислового виробництва: нафтогазовидобування та геологорозвідка (+10 осіб); котлонагляд, підйомні споруди (+6 осіб); зв'язок (+9 осіб); газова промисловість (+15 осіб); легка та текстильна промисловість (+3 особи). Збільшення рівня смертельного травматизму відбулось на підприємствах таких галузей виробництва: вугільна (+30); гірничорудна та нерудна (+1); будівництво (+5); транспорт (+6); газова промисловість (+2); житлокомунгосп (+11); агропромисловий комплекс (+21). Що загалом призвело до збільшення рівня смертельного травматизму на 41 особу [2].

Як видно із даних статистики, переважна більшість нещасних випадків трапляється у галузі технічного обслуговування різних типів обладнання. Тобто створення безпечних та нешкідливих умов праці робітників вище згаданих галузей є безпосереднім обов'язком інженера, який займається плануванням технологічних процесів, розробкою інструкцій, технічної документації, керівництвом робіт. Таке твердження вкотре підкреслює надзвичайну важливість підготовки майбутнього інженера з охорони праці.

Серед проблем, що виникають при підготовці майбутнього фахівця технічної галузі, доцільно віднести зміст навчання. Це пояснюється тим, що підготовка майбутнього інженера здійснюється у напрямку виконання ним певних трудових обов'язків, однак, як це не дивно, вивчення такої дисципліни, як «Основи охорони праці» практично нічим не відрізняється як для інженерів-гірників, так і для фахівців водного чи автомобільного господарства. Безумовно, ця дисципліна є базовою працезахоронною складовою підготовки інженера з охорони праці. Однак тут варто навести фрагмент типової навчальної програми, де зазначено: «У структурно-логічній схемі вона вивчається на етапі підготовки фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» після дисципліни «Безпека життєдіяльності» та основних дисциплін професійно-орієнтованого циклу, коли студенти мають достатнє уявлення щодо умов їхньої майбутньої професійної діяльності. Це забезпечує можливість викладання дисципліни «Основи охорони праці» з урахуванням професійної орієнтації майбутніх фахівців». Це означає, що змістова складова цієї дисципліни повинна відповідати вимогам до його професійної підготовки, які, у свою чергу, визначені стандартом вищої освіти та освітньо-кваліфікаційним характеристикам. Окрім цього, зміст навчання повинен відповідати професійним вимогам до фахівця, які продиктовані сучасним ринком праці.

Законодавчо визначено, що зміст навчання – структура, зміст і обсяг навчальної інформації, засвоєння якої забезпечує особі можливість здобуття вищої освіти і певної кваліфікації [3]. Це означає, що кожен компонент підготовки інженера з охорони праці повинен відповідати умовам його майбутньої праці. Насамперед, необхідно враховувати тип обладнання, на якому буде

працювати майбутній «технар», особливості професії, вид виконуваних робіт чи не найважливіший критерій гарантування безпеки виробництва. Узагальнюючи описані факти, можна стверджувати: формування змісту підготовки майбутніх інженерів у галузі охорони праці повинно здійснюватися з урахуванням умов праці майбутньої трудової діяльності, вимог ринку праці, специфіки технологічного обладнання та стандартів підготовки фахівця конкретної галузі (рис. 1).

Рис. 1. Вимоги до змісту підготовки інженера у галузі охорони праці.

Очевидно, що зміст підготовки є важливим компонентом навчання охорони праці майбутнього інженера. Однак, окрім його обґрунтування змісту необхідно синхронізувати його з розробкою навчально-методичного забезпечення, за яким і буде здійснюватись підготовка майбутнього фахівця технічної галузі. Практика написання підручників з курсів «Основи охорони праці» вказує на наступне: більшість підручників та посібників носять всезагальний характер, де описуються основні положення безпечного виконання певних видів робіт. Зміст підручника не відображає особливостей праці майбутнього педагога. Більшість підручників розраховані на підготовку фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавр, при цьому автори не вказують напрямів підготовки. Безумовно, що проводити розробку підручника для кожного рівня підготовки є методично й економічно не обґрунтовано. Варто розуміти і те, що підготовка з курсу «Основи охорони праці» не може здійснюватись за однаковими вимогами для економістів, юристів, педагогів та інженерів. Ми вважаємо, що розробка навчально-методичного забезпечення, зміст якого відповідає працезахоронним вимогам до майбутнього інженера, є однією з ключових проблем їх професійної підготовки.

Ще однією дисципліною підготовки інженерів у даному напрямі є «Охорона праці в галузі». Відповідно до тексту типової програми, мета вивчення дисципліни полягає у формуванні у майбутніх фахівців (спеціалістів та магістрів) умінь та компетенцій для забезпечення ефективного управління охороною праці та поліпшення умов праці з урахуванням досягнень науково-технічного прогресу та міжнародного досвіду, а також в усвідомленні нерозривної єдності успішної професійної діяльності з обов'язковим дотриманням усіх вимог безпеки праці у конкретній галузі [4]. У ході вивчення цього курсу необхідно ознайомлювати майбутніх фахівців з особливостями їх професії, а саме: специфічних нормативних актів, найхарактерніших травмонезбезпечних факторів, заходами та засобами забезпечення комплексної безпеки на робочому місці. Розробка посібників та підручників з даного курсу повинна проводитись фахівцями та викладачами з охорони праці, інженерами-практиками, експертами відповідних служб (пожежна інспекція, санітарно-епідеміологічна служба, держгірпромнагляд). Саме такий підхід дозволить розв'язати проблему якісної підготовки інженера у галузі охорони праці.

Важливим компонентом у навчальному процесі є використання оптимальних методів, підходів, технологій. Сучасна психолого-педагогічна парадигма використовує термін «інноваційна діяльність», який означає удосконалення технології навчання й трансформацію особистісних установок педагога. Такою сучасною засадою є розуміння навчального процесу як діалогу особистостей – викладача й студента, які є суб'єктами процесу педагогічної дії. Практика підготовки майбутніх інженерів свідчить про те, що вивчення охорони праці носить традиційний лекційно-практичний (лабораторний підхід). Більшість лекцій відбувається у формі трансляції певної інформації, яку студенти і так можуть знайти в підручниках. Практичні (лабораторні) заняття забезпечують вивчення певних інструкцій, аналіз нормативних документів з охорони праці. Такий підхід не має нічого спільного з інноваційними процесами, які на сьогоднішній день є пріоритетними у сучасній системі вищої освіти.

Сучасні світові тенденції удосконалення методів навчання ґрунтуються на використанні імітаційних, активних, професійно-орієнтованих методах навчання. Давно вже не є секретом, що лекційно-практична система навчання забезпечує суб'єкт-суб'єктний підхід до навчання. Проте підготовка сучасного інженера – висококваліфікованого спеціаліста вузького профілю вимагає глибокого вивчення специфічних аспектів майбутньої професійної діяльності, а це можливо за рахунок суб'єкт-суб'єктного підходу до навчання. З метою реалізації такого підходу у педагогічний процес вищої школи доцільно інтегрувати проблемні, ситуативні методи навчання, ділові ігри тощо.

Вивчення охорони праці не повинно супроводжуватись повідомленням нових знань, так як втрачається дорогоцінний час на вивчення особливостей охорони праці, і найголовніше нехтуються принципи сучасної вищої освіти, де студент повинен самостійно здобувати знання, а викладач виконувати роль консультанта. Використання сучасних підходів до навчання дозволяє оптимізувати процес підготовки майбутніх інженерів у галузі охорони праці. Поясненням цьому є збільшення часу аудиторної роботи з викладачем, детальне глибоке обговорення вузькоспеціалізованих аспектів охорони праці, підвищення рівня самостійної роботи студентів, і, як наслідок, підвищення рівня професійних компетенцій інженера, що, в свою чергу, впливає на рівень безпеки, травматизму на майбутньому робочому місці фахівця технічної галузі.

Для ефективної підготовки сучасних інженерів у галузі охорони праці поряд з традиційними технологіями в новій освітній системі велике значення має створення й впровадження передових освітніх технологій: інформаційних, комп'ютерних, мультимедійних. Таке твердження не є безпідставним, оскільки сьогодні майже всі процеси життєдіяльності людини характеризуються високим рівнем інформатизації. Використання таких ресурсів, особливо при вивченні охорони праці, розширює можливості навчального процесу, які проявляються у збільшенні джерел отримання інформації, унаочненню певних об'єктів, удосконаленні засобів контролю знань, виникненні елементів дистанційного навчання тощо.

Впровадження інноваційних підходів навчання та використання засобів інформаційних технологій вимагають докорінної зміни в організації навчання студентів, охорони праці в тому числі. Якщо вивчення елементів комп'ютерної графіки, креслення, проектування деталей машин в деяких випадках супроводжується використанням засобів комп'ютерної техніки, то вивчення охорони праці – ні.

Існує невірна думка про те, що будь-яка підготовка, в тому числі в галузі охорони праці, повинна реалізуватися в межах деяких спеціальних дисциплін. Та як показує практика, найдоцільніше це реалізувати шляхом глибокої міжпредметної інтеграції, коли майбутні інженери розглядають аспекти охорони праці при проектуванні машин та окремих агрегатів, під час планування виробничого процесу й технологічних операцій, організації власної праці та підлеглих.

Висновки. Узагальнюючи сказане, можна виокремити ряд проблем, які існують в підготовці інженера у галузі охорони праці:

1. Наказ № 969/922/216 «Про організацію та вдосконалення навчання з питань охорони праці, безпеки життєдіяльності та цивільного захисту у вищих навчальних закладах України».
2. Невідповідність змісту підготовки інженера до вимог його професійної діяльності.
3. Невиправданість методів навчання, які використовуються у ході вивчення охорони праці.
4. Недосконалість навчально-методичного забезпечення.
5. Низький рівень використання інформаційно-комунікаційних технологій.
6. Відсутність міжпредметних зв'язків при вивченні охорони праці.

Безумовно, що такі проблеми не є характерними для кожного ВНЗ, який здійснює підготовку майбутніх інженерів – така ситуація спостерігається у переважній більшості закладів. За таких умов виникає нагальна необхідність вирішення описаних проблем, що дозволить подолати кризу підготовки майбутніх інженерів у галузі охорони праці.

Література:

1. Абільтарова Е. Н. Методика навчання майбутніх інженерів-педагогів охорони праці з використанням комп'ютерних технологій [Текст] : автореф. дис. на здоб. наук. ступеня канд. пед. наук : [спец.] 13.00.02 Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. – К., 2011. – 20 с.
2. Відомості про стан виробничого травматизму [Електронний ресурс] / Державна служба гірничого нагляду та промислової безпеки України. – Режим доступу: http://www.dnopr.kiev.ua/index.php?option=com_content§ionid=32&id=166&Itemid=225 (дата звернення 03.08.2012).
3. Закон України «Про вищу освіту» // Законодавчі акти України з питань освіти: За станом на 1 квітня 2004 року / Верховна Рада України; Комітет з питань науки і освіти / І. Р. Юхновський (ред.-упоряд.). Офіційне видання. – К. : Парламентське вид-во, 2004. – С. 168-221.

У статті проаналізовані основні проблеми підготовки майбутніх інженерів у галузі охорони праці. Визначені фактори, які погіршують якість підготовки фахівця з охорони праці, що проявляються у невідповідності змісту підготовки та вимогами до професійних компетенцій інженера. Запропоновані шляхи вирішення цих проблем та підвищення якості комплексної підготовки майбутнього фахівця технічної сфери. Детально описані елементи реалізації праці охоронної підготовки фахівців технічної сфери шляхом глибокої міжпредметної інтеграції, коли майбутні інженери розглядають аспекти охорони праці при проектуванні машин та окремих агрегатів, під час планування виробничого процесу й технологічних операцій, організації власної праці та підлеглих.

Ключові слова: Професійна підготовка інженерів; охорона праці; проблеми освіти; зміст навчання охорони праці; професійні якості інженера.

Козяр М. М. Современные проблемы подготовки будущих инженеров в сфере охраны труда

В статье проанализированы основные проблемы подготовки будущих инженеров в области охраны труда. Определены факторы, ухудшающие качество подготовки специалиста по охране труда, проявляющиеся в несоответствии содержания подготовки и требованиями к профессиональным компетенциям инженера. Предложены пути решения этих проблем и повышения качества комплексной подготовки будущего специалиста технической сферы. Подробно описаны элементы реализации трудоохранной подготовки специалистов технической сферы путем глубокой межпредметной интеграции, когда будущие инженеры рассматривают аспекты охраны труда при проектировании машин и отдельных агрегатов, при планировании производственного процесса и технологических операций, организации собственного труда и подчиненных.

Ключевые слова: Профессиональная подготовка инженеров; охрана труда; проблемы образования; содержание обучения охране труда; профессиональные качества инженера.

Kozyar N.N. MODERN PROBLEMS OF PREPARATION OF FUTURE ENGINEERS ARE IN INDUSTRY OF LABOUR PROTECTION

The article describes the common problems of engineering education at labor protection. The factors which decrease a quality of professional engineering training of labor protection were defined. They are not corresponding sense of training and requirements to professional features of engineers. We recommend principles of decisions of these problems and increasing of quality of future specialist complex training at technical department. In detail elements of realization of labor protection education of technical specialists by deep integration within different subjects were proposed. In this way the future professionals consider the features of labor protection while whole machine and certain nodes constructing, while production and technical time planning and while themselves and dependent labor organization.

Key words: professional engineer training; labor protection; educational problems; content of labor protection education; professional engineer features.